

Een belastingformulier uit 1844

G.Hollanders

In onze tijd ondervinden we bij regelmaat veranderingen in het belastingstelsel. De uitgevers van belastinggidsen worden er rijk van! Steeds is er wel iets nieuws. Vroeger was dat niet veel anders. Door de eeuwen en jaren heen is er gesleuteld aan het belastingstelsel. Het huidige veranderingsstreven sluit dan ook goed aan bij het al eeuwen voortdurende veranderingsproces, het steeds blijven zoeken naar nóg meer rechtvaardigheid in combinatie met vereenvoudiging. Belastingen maken een belangrijk deel uit van ons (financiële en vaak ook emotionele) bestaan. Nu is het niet mijn bedoeling om het belastingwezen door de eeuwen heen te behandelen. Daar zijn al genoeg dikke boeken over volgeschreven. Wél is het interessant om aan de hand van een concreet gegeven, zoals een formulier van toen, e.e.a. inzichtelijk te maken. Waar kampte men toen mee, wat was toen belast?

Een gelukkig toeval bracht ons de resten van een belastingformulier met toelichting uit 1844. Dhr. G. Bakker, bezig zijnde met de inwendige renovatie van het Huis Schoonderbeek, trof onder de vele lagen oud behang als voorplaklaag de resten van een aangifteformulier voor de personele belasting met toelichting uit 1844. Hij heeft mij dit overhandigd en ik heb vervolgens de lagen zorgvuldig van elkaar losgemaakt. Het (beschadigde en niet geheel complete) formulier is gedateerd op 6 mei 1844 en was onder nr. 237 gericht aan dhr. Jan Ja..nesen. Er staat op dat het formulier over acht dagen zou worden teruggehaald. Gelet op de plaats van aantreffen is het zover dus niet gekomen.

Aan de belastingplichtigen worden 24 vragen gesteld. Bij de vragen is een toelichting gegeven. De opzet van het geheel verschilt dus niet eens zoveel als wat dezerzijds gebruikelijk is. Het

verschil schuilt vooral in de inhoud, wát gevraagd wordt. En dat is dan weer typerend voor het tijdsbeeld, en dus voor ons als historisch geïnteresseerden van belang.

De belasting wordt geheven over zes grondslagen. In het navolgende laten we deze even de revue passeren om te zien waarover onze voorouders zo'n 150 jaar geleden belasting betaalden.

De eerste grondslag betreft de huurwaarde. De belasting is verschuldigd wegens bewoning en/of privé gebruik van alle gebouwde eigendommen met aanhorige erven. Het aantal en de hoedanigheden hiervan alsmede de hoogte van de huurwaarde moet de belastingschuldige zélf aangeven. Als hij daar niet toe bij machte is of dit verzuimt, komt de belastingdienst dit vaststellen (rijksschatters) op kosten van de belastingschuldige. Openbare gebouwen, zoals van de rijks-, provinciale, stedelijke, plaatselijke overheden, polder-, dijk- en waterschaps-besturen en dienend voor de openbare eredienst alsmede gebouwen van instellingen voor het verzorgen van behoeftigen en bedelaars, voor zover deze onder openbaar gezag of beheer staan, en allerlei soorten van bedrijfsgebouwen zijn van deze belasting uitgezonderd. Het gaat dus alleen om het privé-gebruik.

De tweede grondslag betreft de op de buitenlucht uitkomende deuren en vensters van de woning. Voor elke woning is dat tenminste één deur. Deuren van pakhuizen en schuren, in schuttingen en hagen, van berg- en kolenhokken, kasten en bakhuizen, bergplaatsen voor tuingereedschappen en broeikassen zijn daarvan uitgezonderd.

De derde grondslag betreft het aantal haardsteden, stookplaatsen en vuurhaarden, of de rookgangen nu open of dicht zijn, die zich bevinden in de tot bewoning dienende gebouwen. Haardsteden die twee of méér ruimten verwarmen worden

dubbel geteld.

De vierde grondslag betreft het meubilair of huisraad, zijnde de gezamenlijke inboedel van de belastingplichtige welke dient tot persoonlijk en/of huishoudelijk gebruik. Uitgezonderd is het meubilair dat niet aan de principale bewoners zélf toebehoort of meubilair in winkels en magazijnen.

De vijfde grondslag betreft de dienst- en werkboden die men in dienst heeft. Dienst- en werkboden worden daarbij ingedeeld in vijf klassen, afhankelijk van de soort dienst (persoonlijke, huishoudelijke of staldienst), of zij al dan niet tevens in beroep, nering of ambacht van de belastingschuldige werkzaam zijn en of zij al of niet inwonend mét of zónder kost in dienst zijn. Het formulier geeft een bonte opsomming van beroepen die we allang niet meer kennen of waar we alleen nog maar van gehoord hebben 'van vroeger' zoals: voorrijders, werkboden, warmoezier, ordinairis-tafelhouder, artsenijmenger, wondheler. De belasting is niét verschuldigd voor secretarissen, rentmeesters, gouverneurs en gouvernantes, ondermeesters en ondermeesteressen omdat deze categorie van personeel niet worden geacht huizelijke dienst te doen. Een merkwaardige bepaling stelt dat ook geen belasting is verschuldigd over huispersoneel dat op de eerste mei van het jaar waarover de belasting is verschuldigd de leeftijd van 15 jaar nog niet heeft bereikt. Hier wordt de uitbater van kinderarbeid dus fiscaal 'beloond'.

De zesde grondslag betreft de paarden die de belastingschuldige bezit. Paarden zijn verdeeld in zes klassen, nl. paarden voor gemak en weelde, paarden van artsen, geestelijken en rijksambtenaren, paarden van landbouwers, paarden voor verhuur, paarden voor nering en fabriek en tenslotte paarden die zich in de inventaris van een paardenhandelaar bevinden (dus nog zonder direkt gebruik). De paarden van officieren van leger of schutterij, van burgemeesters en plattelandsgeestelijken zijn van belasting vrijgesteld onder enkele voorwaarden.

Zo'n oud formulier geeft dus een aardig beeld van wat 150 jaar geleden de fiscale regel was, wat er zoal aan huis- en ander personeel bestond, wat allemaal belast werd en als persoonlijk gebruik werd aangemerkt. In onze tijd, nu er nauwelijks meer huispersoneel wordt gebruikt, behalve soms de huishoudelijke hulp voor enkele uurtjes in de week, we de personele belasting bij het introduceren van de Onroerende Zaak belasting vaarwel hebben gezegd komt deze belastingvorm op het privé-gebruik van goederen ons wellicht merkwaardig voor. Maar is de belasting op het hebben van paarden niet vergelijkbaar met de houderschapsbelasting voor auto's? en is die Onroerende Zaak belasting, hoewel nu gebaseerd op waarde i.p.v. op aantallen deuren, ramen en haardsteden, niet nét zoiets? Eigenlijk is er dus niet veel veranderd!

+++